

Մանգրումի Էֆեսոս

Մ Ի Ի Ն Ա Տ Ի Ի

ՈՒՄՈՒՐԸ ԲՕԼԻԹԻԳԸՅՅԷ ՎԷ ՄԵՎԱՏՏԸ ՍԱՅԻՐԷ

ՊԻՐԻՆՃԻ ՍԷՆԷ

1866 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 4 ՍՈՒԸ

ՆԻՄԵՐՈ 166

Մանգրումի Էֆեսոս հափթաւում 6 եանի սենեակ 300 նիւթե վերելիկ, սենեկի գլխավերջի, բոսթա փարսոր տախի իշխան օլարագ, 200 զէ՝ օլուկ, ալթը այլըղը 100 զէ՝ օլարագ, վէնիւսիւսի տախի 50 ար փարսայ սաթըլաւագ տըր :

Իլանաթըն պէհեր սաթըլը իլին, պիւրինճի տէֆատա 5, իքինճի տէֆատա 2, վէ իւլիւնճիւ վէ սայիր տէֆաւարտա 1 էր զուրուլ այլնաւագ տըր :

Մէքթուկ վէ սայիրէ, Պէյ-օղլունտա սոդրու-եղտա 467 նիւթըլու խանէտէ ԼԵՎԱՆՔ ՀԵՐԱՆՏ Թաղիա-նէսինտէ, Կարապետ 8. Փանսեանէ կէօնտէրիլէճէ տիր :

ԻՍԹԱՆՊՈԼ
ԷՍՀԱՄԸ ՈՒՄՈՒՄԻՅՅԷ

Հոկտ . 5	Էն եիւքսէք	54-28
» »	Էն աղաղը	33-38
» »	Գարանտը	54-28

ՄԱՆՁՈՒՄԷՅԷ ՄԱՒՍՈՒՍ ԹԷԼԷԿՐԱՏ

Փարիս, 14 հոկտ. ախշամըն սաաթ 7 վէ 10 տագըզասընտա :

Ֆլորանստան այլնան խապէրէ կէօրէ, Նացիօնէ նամ զագէթա իսթիգրագ լագըր-տըսընը չիւրիւթտիւքտէն պաշգա, իթալեա մալիյէսինին 1866 սէնէսի մէսարիֆինի գա-բաթտըզտան պաշգա, 1867 սէնէսի իշին 200 միլեօն ֆրանգ արթաճաղըն տախի գա-վիէն պէհան իլէմիշ տիր :

Պէրլինտէն կէլէն խապէրէ կէօրէ, Ա-վրսթրիա տէվլէթի ափըլ ումուի իլանըլա պէրապէր, իթալեա օրտուսունտա իըտալիթ իթմէք իւզըրէ պիր ալայ թէրթիպ իտէն Մա-ճարլորաւա տախի պիր շէյ սէօյլէմէէճէկի-նի պէհան իլէմիշ տիր :

ՀԱՎԱՏԻՍՈՒԹԸ ՏԱԽԻԼԻԹՅԷ

Կ Ի Ր Ի Տ

6 հոկտ. Հանսա .

« Զօրպալար պէյնիտէ իթթիֆագ-սըզըզ տէվամ իթմէքտէ տիր . Եունան-տան կէլէն սօն խապէրէլէր մէրգումանըն ղայրէթինի քէսմիշ տիր . չիւնքի հիշ պիր հիւքիւմէթ թարաֆընտան քէնտի-լէրէ իմտատ օլունմաեաճողընը անլա-մըլար օլուկ, վէ եալըլըզ գալտըզլարը հալտէ իսէ, գարշըլարընտա պուլունան գուվլէյի ազիմէյէ մուգապէմէթ իտէմէ-յէճէքլէրի աշիքեար տըր :

« Սէօյլէնտիկինէ կէօրէ, Մուսթաֆա բաշա հազըթլէրի, քէնտի թէրթիպա-Թը հազըթլէրի մուճիպինճէ զօրպալար

իւզըրինէ հիւճում իտէրէք պու ղայլէ-նին եազընտա մաշվընա մուվաֆֆագ օլաճագլար տըր :

« Բաշայի միւշարիլէյն հազըթլէրի սալը կիւնիւ Ֆլորանսա վէ իթալեա Ֆիր-գաթթօնլարընա, մէքթուր սէֆինէլէրին գումանտանլարը թարաֆընտան չէնտ կիւն էվլէլ գուհուրս կէլմիշ օլան վիզի-թալարա գարշըլըզ կիտիպ վիզիթա վէր-միշէր, վէ կէրէք թօլար էնտաիթ իլիէ, վէ կէրէք թայիֆէլէրին սէրէնլէրէ չը-զուպ տիգիւմէլէրիլէ, պիւլիւք իլթիֆաթ-լա սէլամանմըլար, վէ միւշարիլէյն հազ-րէթլէրի Օսմանլը վէ Մըսըր պէյլէքլէրի-նէ սախի կիտիպ նէզարէթ պուեուրմուշ-լար տըր :

7 հոկտ. Հանսա .

« Բոււմարըն աշաղը սընըֆլարընտան պիր կիւրուհու, մահը հալին 2 սինտէ, թիւր սիլահ օլտուգլարը հալտէ զօրպա-լարըն սէրկէրտէլէրինէ կիտէրէք, տիւ-վէլի սայիրէ թարաֆընտան քէնտիլէրէ իմտատ օլունաճաղընա տաեիր իսպաթ-լար իսթէմիշէր իստէ, սէրկէրտէլէր-րէք միւշքիլ պիր հալտէ պուլունտուգ-լարընտան, պիր ճէվապը գաթի վիւմէք իւզըրէ օն կիւն միւհլէթ թալէպ իլիէ-միշէր տիր . իհթիմալ տըր քի օն կիւնէ գատար, զօրպալըզ թէճէլիսի չարիսը-նըն նասըլ միլէր իւ պէրինտէ տէօնմէքտէ օլտուգլուն հէրքէս պիլիպ վէ անլաեա-ճագ տըր :

« Էմինիլէթէ շաեան սուրէթտէ սէօյ-լէնտիկինէ կէօրէ, Մուսթաֆա բաշա հազըթլէրի, կէլէճէք սալը կիւնիւ զօր-պալար իւզըրինէ հիւճում իտէճէք տիր :

8 հոկտ. Հանսա .

« Տիւն տէյիլ էվլէլ քի կիւն, առաքի-րի շահանէ Գուրսօնա մէվգըսընը զապթ-իլիէմիշ տիր . Մէքթուր մէվգըր Բէթիմօ ի-լէ Գանտիա արասընտա իտա տաղընըն չի-

մալ թարաֆընտա վագը օլուկ, վէ զօր-պալար իսէ քէնտի միւհլմաթլար ի-չին օրասընը պիր մէրքէզ իթթիպալ իթ-միշէր տիր :

« Մէքթուր մէվգըրէ թէրք իլի մէք-տէն էվլէլ զօրպալար միւհլմաթլար ան-պարլարընը աթէշէ վէրմիշէր իստէ, պու ճիւմէլ իլէ տախի Օսմանլարը 4000 գօեուր, 300 էօքիւզ, 300 գաթըր, 100 ֆըլը բէյնիլ, 25 ֆըլը պարուլթ, վէ 35 ֆըլը տախի գուրշուն վէ սայիրէ այլըշ-լար տըր :

« Պիր պիւլիւք մաղազատա մահֆուզ պուլունան, վէ էքսէրիսի ճէզիլէյի մէք-պուրէնին եէրլի իսլամլարընա պիլու-լան մալլէրի աթէշէ եագմըլար տըր :

« Զօրպալար իտա աաղընըն պաշգա պիր մահէլլինտէ քեային օլան Անօեա իւ-զըրինէ չէքիլմիշէր տիր . էն իլէլտէ օլան սէրկէրտէլէրինտէն պիրիսի, եանի գաթի-տան Անանիօսթի էսիր տիւշմիւշ տիր :

« Գուրսօնա եագընընտա, քէյիւն պի-րիսինտէ առաքիլի շահանէ, իլէրինտէ գարըզըզ, չօլուգ չօճուգ, իլթիեար վէ սագաթլար պուլունտուգու, վէ բէք սէ-ֆիլ պիր հալտէ օլտուգլարը թագաթի-տէ, պիր չօգ Բոււմ ֆամիլեալարը պուլ-մուշլար, վէ մէրգուման պիլարիլէրի ա-ճըրպ ինսանիյէթ իւ պէ մէրհամէթ իթ-միշէր, վէ Գանտիաեա կէօթիւրիւպ միտրապօլիտէ թէսլիմ իլիէմիշէր տիր :

« Էրթօղլուլ նամ Օսմանլը ֆիրգաթօ-նու կէլթ ու կիւզար իլիէմէքտէ իքէն, Սֆաքիա սէվահիլինտէ Լութրաքի նամ ուֆաճըզ պիր լիմանտա օն էն իքի գը-թա գատար իրի իրի գաեըզլարըն տէնի-զէ աշըլտըզլարընը կէօրմիւշ, վէ գօման-տանը թարաֆընտան խասսէթէն սան-տալար կէօնտէրիլէրէք թէֆթիշ իտիւ-մէսի միւրատ օլունմուշ իստէ, մէքթուր գաեըզլար թարաֆընտան գուրշուն իլէ

գապուլ օլունտուգլարնտան, էրթօղ-
րուլ թարաֆընտան տախի թօր իլէ ձե-
վապ վէրիւմիշ, վէ մէզքիւր գաեղլար-
տան պազըլարըն տէրունլէրինտէ, Օսման-
լը կէմիլէրինի աթէշէ եագմագ իշին հա-
զըրլանմըլ պիր թագըմ էճգայի նարիյէ
պուլունտուգու իշիտիւմիշ տիր:

Գաւթէ:

— Իշիթտիկիմիզէ կէօրէ, տիւնքի կիւն
բաթրիքխանէտէ միլէթ իշլէրինէ պու-
գան զաթլարտան եալընը իւշ քիշի հա-
զըր պուլունմուշ, վէ Չարսանճագ իշի
հալեա պիթմէմիշ օլտուգտան պաշգա,
տէրէ պէյլէրի էվլէլքիտէն զեհատէ եիւզ
վէ աստար պուլարագ, քին սոգլամըլար,
վէ ախզը ինթիգամ նիյէթիյէ, գըշըն
գարլը վէ պուլուն հալալարնտա խանէ-
լէրինտէն չըգարարագ սօգալար վէ թար-
լար օրթալարընա աթմադլարը գօր-
գուլարընը վէրմիշ օլտուգլարնտան, պու-
րատար պիշարէ Չարսանճագլար կիտիպ
բաթրիքխանէտէ սէքսէն տէֆա եարտը-
լար կիպի, թէքրարէն պիր չօգ բաթըր-
թը վէ չամաթալար գօրարմըլար, վէ թէ-
հի եէրտէ տիվարլար աքս իթտիրտիք-
տէն սօնրա տաղըլըլար տըր: վէ գէվալ-
լըլար հալեա էօյրէնէմէմիշլէր քի, չաղը-
րը պաղըրմագ իլէ պիր շէյ օլմագ, վէ
բաթրիքխանէտէ շիմտիքի հալինտէ պու-
տան զեհատէ պիր շէյ եագմագ: Պաշ-
գա տէֆա սէօյլէտիկիմիզ կիպի թէքրա-
րէն սէօյլէրիք քի, բաթրիքխանէտի գա-
բասաթլար, պուլունտան զեհատէ միլէթէ
խըտմէթ իթմիշ օլունլար: . . .

— . . . Միւլէլիֆ:

Իզմիր 1 հոկտեմբեր 1866:

Պուլ արալըգ Իզմիրիմիզտէն բէք չօգ
թէէսիւֆ օլունմագ հալատիստէն
մատէ սայիր պիլտիրէճէյիմ եօգ իսէտէ,
չու Մ. Ոսկան եիւզիւնտէն միլէթ իշլէրի
իտարէ իտէն քիմնէլէր պէյնինտէ վէք
չօգ ուլլունտուգուգ բէյտա օլարագ
միլէթ սանտըղընա պու տէրէճէ խարա-
պիյէթ օլմաքնա սէպէպ օլանլարըն իսմ-
լէրինի էպէտի իսիյանէթ գալաճագլա-
րընա շիւպէլէրի օլմաեարագ, աճապ
մէրգուլ Մ. Ոսկանա թագահուպ իթմէլէ-
րի իլէ միլէթ սանտըղընտան պու գատար
ագճէ պօշ ճէպլէրինէ տօլտուրմագ ատէ-
թա միլէթէ պիր հագարէթ սայըլըպ վէ
կիւնիւն պիրինտէ Մ. Ոսկանա սահապէթ-
լէք իտէն զաթլարըն էվատլարը քէնտի
աթալարընա ալիթ իտէճէլէր մի տիր: . . .

Պուլ զաթը միւլէթէրէմիլէրին քիմէր օլ-
տուգլարընը պուլունտան պէօյլէ իսիմ-
լէրինի միւլէթէլըր զագէթանը վասըթա-
սը իլէ պէհան օլունմագ տըր: Սըվազ-
լը գատէ ըլիթաթլու թագաւոր էֆէնտի
մէճլիսի քէպիլտէ ազամըզ, Ֆիւզուլի
եէրտէ միլէթ սանտըղընտան պու գա-
տար մաաշ Մ. Ոսկանա վերմէլէրի իշին, ա-

հալինին էքսէրիյէթ թարաֆլարընը րա-
հաթ պըրագմատըղլարնտան, Ֆուգարա
հագգընը թասահուպ իթմէսի սէպէ-
պինտէն պու կիւնլէրտէ ազալըգտան չը-
գարթմագ նիյէթի իլէ Սպարթալեան
հաճի Եագուպ էֆէնտի վէ իքի ըէֆիգը
իլէ պէրապէր միւլէրի պէլտէմիզ տէվ-
լէթլու Սիւրէյեա վաշա հագգէթլէրինէ
իֆատէ ու պէհան իտէրլէր, հալ պու-
քի բաշալը միւլէրիլէյհ տայիմիւլ վա-
զըթ հագգանիյէթի թասահուպ իթ-
տիկի միսիլու, նէ կիւնա ճէվապ վէրտի-
կինի, պուլուն իւզէրինէ միւլէրիլէյհ
Սըվազլը գատէյի եինէ ազա գալմասը ի-
շին բէք չօգ իմզար թօլանմասը, քի Ըս-
պորթալեան թարաֆլար Մ. Ոսկանա նա-
հագգ եէրինէ միլէթ սանտըղընտան պու
գատար ագճէ վէրմէյէ սէպէպ օլտուգ-
լարը իշին, հիւքիւմաթա պիր բրօթէթ
օլունմագը, էլ հասըլ պու կիւնլէրտէ
պու միսիլու ուլլունտուգուգ բէյտա
օլունմագտա օլունպ, նէթ իճէսի նէ կիւ-
նա գարար վէրիլէճէյի պուլունտան պէօյլէ
եանի կէլէճէք հաթթա մուֆասսալէն
պէհան օլունմագ տըր:

— Կէշէն կիւնլէր թասպիրի էֆէրտը
նամ Օսմանլըճա դաղէթատա, Պէյ-օղլու-
տա պիր գաղնիտա, Բուլարը թահրիք
իտիճի թիւրքիլէր մուկեգասը չալընտը-
ղընա գարըն եագըլան պիր պահար տէրճ
իյէմիշ իտիք: պու կիւնլէրտէ Պապը-
Չապթիյէ թարաֆընտան մէզքիւր դա-
գէթաեա օլ պապտէ պիր թէնպիհնամէ
կիթմիշ օլունպ, վէ մէզքիւր թէնպիհնամէ
տէրճ իտիլտիքտէն սօնրա, շու աթիտէքի
միւլահագա տախի օգուլունմուշ օլտուգու-
տան, այնէն տէրճ իթտիքտէն պաշգա,
եալընը պիր խուսուստա քէօնտի միւլա-
հագամըլը տախի իւպլէ իտէրիլ:

ՄԻԻԼԱՀԱԶԱ

« Պու թէնպիհնամէ էկէրշի թարաֆը-
մըլա մաթպուլաթ նիզամիտէսի հիւք-
միւնճէ տօղլուտան տօղլուեա մաթպու-
աթ միւլտիրիկի թարաֆընտան կէլմէմիշ
տիր: Ֆապաթ, զէյլինտէ ճանիպի Պապը
ալիտէն իսթիզան օլունտուգու պէհան
իտիլմէք ճիհէթլէ, զագէթամըլա տէրճի-
նի վագայիֆիմիզտէն ատտ իյլէտիք:

« Փագաթ հիւքիւմէթճէ իթթիհամօ-
լանլարըն իյգահը մէրամա հագգը միւ-
սէլլէմ օլմագ ճիհէթիլէ, պու վագիֆէ-
նին իճըասը սըրասընտա պիթթապի ճա-
լիլ օլտուգուլունգ էօյլէ պիր հագգըն
տախի մու հաֆագասընտան կէրի տուրա-
մաեղը: Չիւնքի պու թէնպիհնամէտէն
անլալընտընա կէօրէ, թէրէ-պաշընտա-
քի չալըլարա տայիր եագտըղըմը ֆըգ-
րանըն պաղը ճիհէթլէլինէ, պիգիմ միւ-
րատ իթմէտիկիմիզ մանէալար վէրիլմիշ

տիր, պուլունտան տօլաեը հագգըլաթէն թէ-
էսաիլի իտէրիլ:

« Էկէր պուլուն սէպէպ պէնտին շիյլէի
իֆատէսինտէքի հարարէթ իսէ, թէէս-
սիւֆիմիզ պիր գաթ տահա միւլտատ
օլուն, Չիւնքի պիգի պէօյլէ պիր եօլա
սէվգ իտէն խուլուսը նիյէթտէն պաշգա
պիր շէյ տէյիլ իտի:

« Կէլէլիմատէտի պահասա էվլէլա պի-
գիմ տայիրէի պէլէտիտէ թարաֆընտան
իթա օլունտուգուլունգ պէհան իթտիկի-
միզ լուխսաթ, չալըլարըն իճըայի ահէնկ
իթմէսինէ մախսուս իտի: Չալըլարա
էօյլէ թախտիշի էգհան իտէճէք պիր չար-
գընը չաղըրմագ իւզըն լուխսաթ վէ-
րիլմիշ օլմասընը խաթըրա պիլէ կէթիլ-
մէտիք:

« Պու լուխսաթըն զիքրինտէն մագ-
սուտ իսէ, չալըլարըն նիգամ թահթըն-
տա թուլունմասընտան շիքեպլէթ տէ-
յիլ Սլթընճը տայիրէնին քէնտի մէկու-
նիյէթի թահթընտա հարէքէթ իտէնլէ-
րի էտէպ ու թէրպիյէ հուտուտու տա-
խիլինտէ հարէքէթ իթտիրմէք վագայի-
ֆի իգթիզասընտան օլտուգուլունգ պէ-
եանտէն իպարէթ իտի:

« Սանիեէն, պիլ թէպատի Տէվլէթի
ալիեէտէն օլան պիր միլէթին հիշ պիր
վագըթ ալէյհինտէ պուլունտուգուլունգ
եօգ տուր: Էօյլէ պիր լիսան գուլան-
մագ, քեօթիլի հուգուգուլունգ օլան
նիզամիտէ ահքեմընճա տախի մէմու-
օլտուգտան պաշգա, մէսլէքիմիզ տախի
թէվաֆուգ իթմէգ: Թագպիհնամէթը
եալընը թիւրքիլին սէօյլէտիկի եէրտէ
պուլունտուգտա, թէքրարըն իսթէեէն-
լէրէ այիտ օլտուգու իշին, պուլուն ու-
մուլէն Բուլ միլէթինէ աթֆը պիւ-
թիւն պիւթիւն մագստիմիզին խիւա-
ֆընտա օլտուգու կիպի, Եէհիտ Սլի բա-
շա նամընա օլան մուխամմիսին պիր պէն-
տինի իրատ իտիշիմիզ տախի, եալընը
Եուլանլըլարա րաճի իտի: Նէթէքիմ ի-
պարէմիլտէն սէրահէթէն անլալընը:

« Հաթթա մէմալիքիմիզտէքի Բուլա-
լըն էճատար պու մուխամմէսին սէօյլէն
տիկի գէման տախի թէպալիյէթի Տէվլէ-
թի ալիեէտէ իտի: Պինտէն ալէյհ պու-
նուն մէմալիքի Օսմանիեէ խալընտան
հիշ պիր միլէթէ թէալիլըլի օլմագ
սանըրըլ: Մէնսուպ օլտուգու միլէթին
էճանիպէ գարըն լիսանը միւլտաֆէասը
օլմագ իսէ, պիգիմ իթիգատըմըլա պիր
զագէթանըն հէմ հագգը, հէմտէ վագի-
ֆէսի տիր:

« Սալիսա, զագէթալար հագգընտա
Տէվլէթին միւլգթաղի կէօրտիւկիւ գու-
եուտու չամիլ օլմագ լագըմ կէլէն մաթ-
պուլաթ նիզամիտէսինտէ զագէթալարըն
ալտըլարը մալիւմաթ վէ ինթարաթը
նէշը իթմէյիպտէ, հիւքիւմէթէ պէհան

խլեմէլերին տայիր պիր հիւքմեօգտուր :
« Պինաէն ալեյս պուրատաքի զագէ .
Թալար եալընըզ պիր տայիրէնէ իսպարը
քեաֆի ատտ օլունապիլէճէք հէր տիւր .
լիւ իսթարաթը նէշը իթմէքտէն կէրի
տուրմանօրլար : Վէ պինաէն ալեյս Թաա-
վիրի Էֆքեար տալիս էմալընըն նեզամա
մուվաֆրդ օլան էֆալընա թէվֆիդի
հարէքէթէ քէնտիսինի միւգթէտիր ատտ
իտէր իտի : Վէ պինաէն ալեյս Պէյ-օղ-
լու գաշվէլէրինտէ սէօյլէնիլէն թիւրքի-
լէրին մէնիլի 419 նիւմէրմուղտա իս-
թար իթմիշ իտիք :

« Պու հալիքն մէն օլտուղունու խապէր
ալմըշ օլտա իտիք , պիլ իֆթիխար անը
իլան իտէր իտիք : Ֆազաթ պիլաքս օ-
գէման թիւրքիլէրին տէվալընա տայիր
պազը խապէրլէր ալտըղմըզ ճիհէթլէ ,
պու իսթարը խալիսանէր թէքլար իս-
լէտիք :

« Իշթէ Թաափիրի Էֆքեարըն նիզամ-
նամէճէ իթթիհամը գապիլ օլամանա-
ճագ պէյլէ պիր իլանտան մաթլէպի ,
Թախտիշի էգհան օլմաղըղընը միւթա-
լաթը մէպուլթա իզհա քեաֆի օլմագ
ճիհէթիլէ , շուկուլիտէն զեհատէ վու-
գուլիտէ մազարաթ կէօրտիւկիւմիւզ
պէյլէ պիր միւնասէպէթսիզ իկին մէնիլի
արգուտան իպարէթ օլան մագսէտիմիզին
հուկուլէ կէլիշ օլմասընտան տօլաեը ,
պէհանը թէշէքքիւրլէ խաթմի քէլամ
իտէրիզ : Վէ իֆատէի հալտէն իպարէթ
օլան պու միւլահապամըզըն պաշգա մա-
նէանա մահմուլ օլմանաճաղընը գալիլէն
մէմուլ իտէրիզ :

« Ատալէթ պիր գանուլը մուգատտէս
տիր քի , անըն տհքեամընճա պիւլիւք-
լէրին իսթապընա քիւլիւքլէրին ճէվապը
էկէր հագգա միւթապըզ իսէ , տայիմա
մազուր թուլթուլուր :

Թաափիրի Էֆքեար :

Մէզքիւր թէնպիհնամէնին շու պէն-
տի տիգգաթա շտեան տըր :

« Թաափիրի Էֆքեարըն միւրատը ,
Թահրիքի էգհան օլունամամսը միւլահա-
զասըլա , մէնիլին իսթարը իսէ , « զա-
գէթանա տէրճ վէ իլան իթմէկէ հաճէթ
օլմանըպ » պու միսիլու մալիւմաթընը
ճանիպի Հիւքիւմէթէ իսպար , վէ պու-
նա տայիր քէնտուսինէ ֆիլ վազը պիր
Թարաֆտան վարագա կէօնտէրիլիշ իսէ ,
Պապը-ալի Թարաֆը էշէֆիլէ , եախօտ
ճանիպի Չապթիլէյէ թիւնար իթմէքլա-
զըմ կէլիւր իտի : Ազըլարը պաշարընտա
օլմանան պիր գաշ սէրիսօլուն սէքրի հա-
լիլէ թազլիտի մէգալ իլլէմէք , սահվ վէ
ազըլ էրպապընա , վէ անճագ ատապ վէ
մէարիֆ , վէ մէնաֆի ումուլիլէյէ խըտ-
մէթ իթմէկէ , մանէվի վէ գահրի մէ-
մուր օլան զագէթա մուհարրիլէրինէ
եազըլմաղ : Մէվգուր պահս օլան պիր

գաշ սէրհօշ էօյլէ պիր թէօհմէթտէ պու-
լունտու իսէտէ « հապայէ կիթտի » վէ
պիր գաշ քիշի « եա անլատը եա անլամա-
տը » : Մէմալիքի պիտիտէյէ իսթիգալի գա-
պիլ օլան պիր վարագաթա թապ իլէ նէշ-
րի էֆքեարը մուզլիլը օլունամագ կիպի-
մի տիր : Թախտիշի էգհանը ումուլիլէյէ
թէօհմէթիտէ պուլունմուշ օլան պու-
պապտէ Թաափիրի Էֆքեար տըր :

Էկէր գանն ու իթիգատ սէրպէսթ ի-
սէ , պիգտէ գանն ու իթիգատ իտէրիզ քի ,
Թաափիրի Էֆքեարըն մէզքիւր թիւրքի
վուգուլթընը զագէթանա տէրճ իթմէ-
սինէ հաճէթ վար իտի : Վէ զագէթանա
տէրճ իթմէգտէն ճանիպի Հիւքիւմէթէ
խապէր վիրմէկէ , վէ օլ մաստէյէ տայիր
քէնտուսինէ էկէր պիր թարաֆտան վա-
րագա կէլիշ իսէ , Պապը-ալիլէ եախօտ
ճանիպի Չապթիլէյէ կէօնտէրմէկէ պօրճ-
լու տէյիլ իտի : Հիւքիւքի վաղիֆէ վէ մէ-
մուլիլէյէթիտէն տէյիլ իտի էօյլէ շէյլէ-
րի հիւքիւմէթէ խապէր վէրմէք խէֆիլէ
մէմուլարընըն վաղիֆէ վէ մէմուլիլէթի
իզթիգատընտան տըր , վէ նասըլ քի օլար
խասսէթէն պու խըտմէթլէրի իլին Տէվ-
լէթտէն մաաշ տալիս ալմագտա տըրլար :

Էկէր պարի հիշ տէյիլ իսէ միւլ ու միւ-
լէթ զայլէթիլէ , վազիֆէսինտէն օլմա-
տըղը թազտիրտէ տալիս , հիւքիւմէթէ
խապէր վէրմէլի իտի տէնիլիլէ իսէ , ճէ-
վապ օլարագ սէօյլէրիզ քի , Թաափիրի Էֆ-
քեար զագէթաճըլըզ պօրճուկու էտա ի-
տէրէք զագէթասընա տէրճ իթմէսիլէ ,
ումուլմա խապէր վէրտիքտէն պաշգա ,
հիւքիւմէթէ տալիս խապէր վէրմիշ տիմէք
տիր :

Պէյլէ շէյլէրի զագէթաճըլար զագէթա-
եա տէրճ իթմէգտէն էվվէլ հիւքիւմէթէ
խապէր վէրմէյէ պօրճուլ օլտալար , վէ
եախօտ տիւնեատա էօյլէ պիր մէպտէ
գապուլէ շաեան կէօրիլլէ , զագէթա-
լարտա միւլպահտա , գրիթիզա , վէ ճիւն-
հա ու ճինայէթէ տայիր հիւ պիր շէյ-
գալմանըպ , անճագ մէտհ ու սէնա վէ
տուլարա տայիր պահսլար իլէ տօլաճա-
ղը , վէ օլ վագըթ երին քէէն լէմ եէքիւն
հիւքիւմէթէ կիրէրէք , քիմէնին զագէթա
գօրգուսու թաշըմանաճաղը , վէ մանէվի
սուրէթտէ , միւլ ու միլլէթէ թօփ վէ
թիւլէնքտէն զեհատէ իպրագ իթմէքտէ
օլտուլարը խըտմէթին մահվ օլաճաղը ,
վէ պինաէն ալեյս ումուլմա խալք քէնտիսի
իլին նըշան , իրլթպէ , մաաշ , սէնա վէ
իլթիֆաթ պահսլարը կէօրէմէէճէկին
տէն , Թապիի օլան հասէտիտէն նաշի
զագէթա գըրաթթընտան վազ կէշէճէկի ,
վէ զագէթալարըն եալընըզ զէվաթը մու-
լագգամա իլէ մէմուլիլէ վէ սահիպ սէր-
վէթէ պիտ օլաճաղը , վէ զագէթա մու-
հարրիլիլի իտէնլէրին եալաշ եալաշ ա-
տէթա պիրէր տալգալմագ հալի քէսպի-
տէճէքլէրի շիւքհէսիզ տիր :

Թաափիրի Էֆքեար օլ պապտէ թախ-
տիշի Էֆքեարը մուճիպ օլմանըպ , իլա
հիւքիւմէթէ պիւլիւք պիր խըտմէթ իթ-
միլ տիր : Հիւքիւքի , էօյլէ սէրհօշար (հայ-
տէ ինանալմըք սէրհօշ իմիլլէր) օ իօլտա
հարէքէթէ ճէսարէթ իթտիքլէրինտէ , է-
կէր սէրիան իշիտիլիպ , մէն իտիլմէզ իսէ ,
մէրգուլմանըն պիր եա պիր գաշ տէֆտա
չաղըրտըղլարը թիւրքիլէրի պիր եա պիր
գաշ քիշի իշիտիպ հալանա կիթմիշ օլտա
տալիս , պէլլէրի , հալանա կիտէն , եախօտ
պիր գաշ քիշի պէյիլիտէ մէսթուր գալան
մէզքիւր հարհիւքիւմէթտէն տալիս կիլլի
գալարագ , վէ պաշգա պիր կիւն տալիս
զեհատէ սէրհօշ վէ գաֆասը գըղընլար
պիր արանա կէլէրէք , պազը ուլղուլ-
սուզուլարը չըգարաճաղլարտա իհթի-
մալին խարիճինտէ տէյիլ տիր :

Էկէր Թաափիրի Էֆքեար զագէթա-
սընա տէրճ իթմէյիպտէ , եալընըզ հիւ-
քիւմէթէ խապէր վէրմիշ օլտա իտի ,
վագա հիւքիւմէթ թարաֆընտան իճա-
պը իճրասընա պազըլըր իտի , լաքին զու-
հուրա կէլէն եասագ վէ միւլազաթ վէ
նասիհաթը հէր քէս վէ հէր գաղինօճու-
իշիթմէյիպ , անճագ պու պահսլարա
սէպէպիլլէթ վիրէն գաղինօնուլ է-
հալիսի իշիտէճէք իտի : Հալ պու քի
Թաափիրի Էֆքեարտա տէրճ իտիլմէսիլլէ ,
Միւնիսիթալիլէ , Պապը Չապթիլէ , վէ
հէր սընըֆ Խալամ էհալիսի իշիթտիքտէն
պաշգա , պաշգա զագէթալարտա տալիս
տէրճ իտիլիլիտէն , հէմ հէր միլլէթ
իշիթտի , վէ հէմտէ թաշըլարտա տալիս
իշիտիլի : Իշթէ պիր զագէթանըն էն
պիւլիլէ վազիֆէ վէ իֆթիլարտա պու-
տուր , զիրա պիր շէյիլ ալէմ տուկուլմագ ,
վէ պինապէրին ումուլմուլ խալը ու մէն-
ֆաաթընը մուճիպ օլմագ տըր : շիմտի ,
հէր գահվէճի , հէր գաղինօճուլ , վէ հէր
պիլլէրէք եա պիլլէրէք , վէ իսթէեէրէք
եախօտ իսթմէեէրէք սէրհօշ օլանլար ,
հէնուզ սէրհօշ օլմագտան էվվէլ իշիթ-
տիլլէր քի , պու ալէմտէ , խէֆիլէ մէ-
մուլարընտան զեհատէ հէր շէյիլ գօլայճա
վէ չափուգ իշիտիր « զագէթա » տէրլէր
պիր շէյ վար տըր քի , հէր նէրէտէ
էօյլէ պիր խապսաթա ճէսարէթ իտի-
լիլ իսէ , անիտէ տէրճ իլէ ալէմ իլան ,
վէ Հիւքիւմէթի սէնիլլէնին նազարը
տիգգաթը տալիս տալլէթ իլլէմէքտէ ,
տիր :

Շուկու տալիս ունուլմանըզ զեքը
իթմէեէ քի , Թաափիրի Էֆքեարըն ֆասլ
իթտիլի թէրէ-պաշը մուզիգասընըն չալ-
տըղը մէզքիւր թիւրքիլին մուզիգասընը
էօյլէ եալընըզ պիր գաշ քիշի իշիթմիշ
վէ հալանա կիթմիշ օլմագ , Հիւքիւքի օ-
լաաը էօյլէ պիր մահէլ տիր քի պիլլէր-
ճէ քիշի օթուլմագտա վէ կէղինմէքտէ
օլտուգտան պաշգա , հէր ատամ զագէ-

Թատա օգուտնտուղունու պաշտարարնա լիսանէն նազլ իտէճէկի կիպի, մուզիգա- տան իշխմանի կիպի տախի նազլ իտէպիլէ- ճէկինտէն, զաննը գալիմիլիճէ, օլ կիճէ- օրատա, Թասպիլի Էֆեբարը օգուտնա- լարտան զիեատէ, մէզքիւր շարգընը տիյնէեէնէր պուլունտուղունտան, բէք չօգ թախտիչի էզհան օլունմուշ օլմալը տըր:

Պուլունտանտա դաթինազար, Թասպիլի Էֆեբար քէնտի պահսըլա ասլա թախ- տիչի էզհան իթմիշ սաեբլամազ, չիւնքի, մէզքիւր պահսընտա հէր քէսէ կիտիւնը, շէյլէ շարգընը թիւրքիլէր չաղըրընը տիլմէյիպ իլա էյլէլէրի ֆասլ իլէ, ումում էհալիյի սաղընաշըմազ, վէ հիւքիւմէթին նազարը տիգգաթընը տալէթ իյլէմէք նիլէթի խալիսէսինէ իւրումէթ իթմիշ տիր:

Վէ Թասպիլի Էֆեբար օլ ճիհէթլէ գաթան Բոււմ միլէթինին ումումի ալէյ- հինտէ պիւր շէյ եազմը վէ թազպիհ իթմիշ սաեբլամազ, չիւնքի, մէզքիւր պահստան մադսէտ, Թէրէ-պաշընտաթի մուզիգա վէ էհալիյին հալիւնի անլաթ- մադտան իպարէթ իտուկի զահիրտէ տիր: Փազաթ, էհէրչի օրատա պուլուն- նան Բոււմար, պու գապահաթը եալը- նըզ պիր գաչ սէրհօշուն իւզէրինէ պը- քադարազ, քէնտիլէրի սալիհէ չըգարմազ իսթէրլէր իսէ, պիլտէ սիւալ իտէրիզ քի, մէկէրչի օլ կիճէ իլէրինտէն պիւր գաչ, եախօտ պիր չօգ քիլիլէր, մէզ- քիւր շարգընը չալընտըղընը իշխմանի- լէրինտէ, նիլէ իտուսուլարտա եալըրըզ- լարը կիպի, իսթէմէյիզ պիլ պու թիւր- քիլի, թէպաալիլէթինտէ պուլունտու- ղունմուզ Տէվլէթի ալիլէեէ թօգուտնուր տէեէրէք սիւքիւթ իթտիրմէք իսթէմիշ- լէրմի, եախօտ կիտիպ գալիսիօն առամ- լարընա խապէր վէրմիլէրմի, վէ եախօտ հիլ տէյիլ իսէ պըրազըպ սալունշու վիւ- միլէրմի, եօխսա ալէնէն եա ֆիքիլէրին- տէն օզլէթօ, զիթօ, պըրալօ, տէեէրէք օթուրուպ տիյնէմիլէրմի: Էկէր օրատա պուլունտանլար, պիլգիմ նէ վազիֆէմիլ, պիլգ միւշթէրիլիզ հէր նէքի շարարար իսէ օնու տիյնէմէեէ, վէ էյլէ շէյլէրէ գա- ըըշմամաեա պըճուեուզ տէրլէր իսէ, Թասպիլի Էֆեբարընտա շու եա պու թազըմ եա թալիլիէ կիւճէնիլ իմիշ տէ- լի տիւշիւնմէեէ պօրճու օլմաեըպ, իլա զազէթաճըլըզ պօրճուեու մէվզըր իճրայէ գօյմուշ օլմաը ճէվապընը վէրիլիզ:

Թասպիլի Էֆեբար օլ ճիհէթլէ վա- գաա հէմ զազէթաճըլըզ պօրճուեու է- տա իտիպ, վէ հէմտէ միլը ու միլէթէ պիր խրտմէթ իթմիշ տիր: Փազաթ մէզ- քիւր պահսընը իքի ճիհէթլէ լէքէլէն- տիթմիշ օլմասընտա ինքեար իտէմէյիզ- պիլիլիլիսի, էսկի վազթ էֆեբար վէ լի-

սանընա իսթիսալէն, իսլամլարա միլլէթի հաքիմէ սըֆաթը վէրտիկի սըրատա, սայիր միլլէթլէրէ ազգամը մահքիւմէ սըֆաթը վէրմիշ օլմասընը քի, պիլգէ վա- գար ու նէզաքէթէ բէք մուվաֆըզ տիւշ- մէմիշ տիր: Վէ իքիլիլիսի Շէհիտ Ալի բա- շա մուսամմէսինտէն պիւր պէնտ տէրճ իյլէմէսի տիր քի, օ տախի վազար ու նէ- զաքէթլին խարիճլնտէ տիր: չիւնքի մէզ- քիւր պէնտի տէրճ իթմէլէրիլէ, քէնտի թազպիհ իթտիրլէրի սիլը հարէքէթի պիլգաթ քէնտիլէրի տախի իճրա իյլէ- մէքիլիլի ճայիլզ կէօրմիլշէր տիլմէք տիր:

ՎԻՃԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մալա-Մալա 139 իշի իշի-իշի-իշի պաշտէ:

Ո՛չ ապաքէն հասարակութիւննալ նոյնը կըսպատէր 15 տարի գրական ասպարէզին մէջ անընդհատ յարատեւող Մասիսէն: Սա- կայն կը ցաւէք ըսել որ՝ Մասիս փոխանակ այլոց՝ վսեմ ու փհանձն վարմանց օրինակ ըլլալու, եւ իրեն դէմ մինչեւ անգամ ան- վայել կերպով յարձակում ընդդէմը վսեմ եւ ուսումնական վեհանձնութեամբ գլխա- կօր ընելու՝ անոնց հետ կամ միայնակ պատ- իպատ կը գլտորի, եւ երբէմ կաղ եւ աչ- քը կոյր եղով լծուած ու անիւները ջախ- ջախած կառքով փշալից թուսբերուն մէջ- տիղերը փառտ մուրալու կը թափառի:

Ժամանակը կը փոխուի, բայց Մասիս չը փոխուի: անոր մառախլապատ վայրկեան- ները արագ արագ անցնելով անցեալին ան- դարձ անգունը կը գլտորի, ներկայն եւ ա- պառնին աստիճանաբար հեաղհեաղ նորանոր եւ լուսաւոր երեւոյթներ կը գնուն, բնու- թեան ուշիմ զաւակը ժամանակին անիւնե- րու դարձուածքին ամենամանր կէտերը նըր- բաբար կը գնէ եւ անկէ իրեն օգտակար մաս մը նանելով՝ ապագային աւելի պատ- րաստ կը գտնուի զայն ողջունելու, սակայն Մասիս անցեալին սեւաթոյր ամպերուն փաթ- թուած զանոնք ետ դարձնել կը տքնի, եւ անցեալը չը թողուր ու ներկային մէջ երեւ- նալ կը կեղծէ:

Մասիս երբէք ինդիլին նկատմամբ պա- տասխան մը չտուաւ մինչեւ ցարդ ըստ օ- ռինի՝ անիկայ թէեւ շատ անգամ «պատաս- խան առ Մանգումէ» անուով իր թերթե- րը լեցուց, սակայն ինդիլէն դուրս, եւ այն ալ սխալ առումով, գոր ի կարգին մասամբ իւրեք բացատրելու միտք ունիմ:

Մասիս այն «թշնամական ոգւով ըսած» կարծուած խօսքը չպարզեց, այլ երկրորդա- բար սոսկ պնդեց թէ Մանգումէ միջնորդ ձգեր ու խոստացեր է «մեղայական գիր» գրել, եւ թէ ինքը անձամբ գիրը ժողովին մէջ կարդացուած ատեն լսեի է եղեր:

Մանգումէն առաջարկուած էր իրեն, որ եթէ այս կէտը ապացուցանէր նէ, Մանգու- մէ իր ըրած տասը լիրա խոստմունքը պիտի կատարէր: Մասիս առանց ապացուցանելու՝ ընդդէմ տրամաբանութեան իր 28րդ փոքր թուով կը պնդէ որ՝ Մանգումէ թէ իր ու Պատրիարքարանին մէջ եղած գաղտնիքը

յայտնէ, եւ թէ խոստացած տասը լիրան տայ...: Սքանչելի՝ տրամաբանութիւն. դրական կողմն եղողը՝ բացասական կողմն եղողին կը պնդէ որ բացատրէ...: Ասի միջին դարու ժառանգութիւնն է:

Մանգումէն «մեղայ» ըսեր, կամ «մե- ղայական գիր» գրէր է՝ Պատրիարքարան: Ասի Մասիսի գրչէն ելած, իր եւ միջին դարու լեզուն է եւ միանգամայն գերբնական- նի կը վերաբերի: Դատը կրօնական չէ, Մա- սիս ալ կրօնական չէ, ուրէմն ի՞նչ ըսել է «մեղայ» ըսել, եւ ինչո՞ւ Մանգումէ «մե- ղայ» ըսած ըլլայ, գերբնական ո՞ր օրէն- քին դէմ մեղանշած է Մանգումէ:

Մասիսի պարտաւորութիւնը անուա յա- փըշտակեալներու լեզուին եւ հին գաղափա- րաց ծառայել է, թէ զանոնք ուղղել:

«Մեղայ» ըսել, ո՞ւր ենք, Սպահնոյ հաւատաքնութեան ատեանին դատապար- տութեան տա՛կ կապրինք:

Այսօր ի չնորսա Վեհափառ կայսեր Տը- պագրական օրէնք մը կը հսկէ գրական առ- պարէզին վրայ, եւ երկու մարմին ամբաստանիչ եւ ամբաստանեալ անոր առջեւ կանգնած անոր արդար վճռոյն կապասեն, եթէ որ էւ իցէ մէկը այն երկուքէն յանցաւոր դատուի, անմիջապէս պատժոյ օրէնքը պէտք է թա- գաւորէ, եւ ոչ թէ Մասիսին «մեղան» իսկ եթէ դեռ վերջնական վճիռը չառած՝ որ եւ իցէ միջոցով կը միաբանին, անոր կը- սեն իրաւախօս ըլլալ, հաշտուիլ, եւ ոչ թէ «մեղայ» ըսել:

Գալով Մանգումէի միջնորդ ձգելուն կամ չձգելուն, Մանգումէն՝ «չէ, միջնորդ չձգեցի «մեղայ» չըսի», ըսաւ, եւ աս ճըշ- մարիտ էր, քանզի ըստ օրինի հաշտուած էին, բայց Մասիս «հա՛» միջնորդ ձգեցիր, «մեղայ» ըսիր», ըսաւ իր հին դարու լեզ- ուով: ասկայն փաստերով չհաստատեց իր ը- սածը, ասկէ սա երկայարաբանութիւնս կը հետեւի թէ, Մասիսի աս ըսածը կամ չի- տակ չէր, եւ կամ իր ընթերցողները խա- բելու փորձ մըն էր:

Մասիս միշտ ըսող է, բառերն իրարու քով շարող է, բայց ոչ ապացուցանող:

Ըստ Մասիսի՝ Մանգումէ «իր համարու- մը կորսնցուցած է» եղեր, «այս կերպով ինքզինքը ամեն իրաւամիտ անձանց առջին ծաղրելի... ըրած է» եղեր, կամ «Ա- մեն կիրթ ճաշակաց տէր եղող անձինք ան- հնար է եղերոր առանց զգուանաց Ման- գումէի շաղակրատութիւններէն քանի մը տող կարդալ»:

Շոր-Նիլէ:

— Կարիպալտի վէ լէֆթէր հազգըն- տա յայէթլէ տիգգաթա շաեան պահս- լարըմը վար իսէտէ, եէրիմիլ միւստատէ իթմէտիկինտէն եարրնա գալմըշ տոր:

— Ետնորատան ալընան պիր թէլէկրա- ֆա կէօրէ, հոկ 12 էսհամը ումումիլ- եէ 28 ւտէ աչըլըպ վէ 28 ւտէ գարան- տը: